

Mál- og avrikssáttmáli millum

**Heilsumálaráðið
og
Fólkaheilsuráðið
2013**

Visión

Fólkaheilsuráðið skal vera eitt virt og viðurkent ráð, sum er ein sjálvsagdur stuðul og samstarvsfelagi hjá øllum við áhuga fyri fólkaheilsu.

Missión

Fólkaheilsuráðið skal styrkja tiltøk fyri heilsufremjan, sjúku- og vanlukku fyribyrging, bæði í almanna- og heilsuverkinum. Heri er roknað at ráðgeva lands- og kommunalum myndugleikum, at ráðgeva og stuðla menningararbeiði kring landið, at taka stig til kanningar og útgreiðingar, at stimbra gransking og royndum og at skipa fyri, at ítøkilig heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi tiltøk í fólkaheilsuætlan landsstýrisins verða sett í verk og framd. Viðvíkjandi beinleiðis fyribyrgjandi átøkum ber ikki til at fara eftir øllum í senn, men Fólkaheilsuráðið leggur dent á at fáa fólk at roykja minni, at røra seg meira og at fylgja teimum átta kostráðunum.

Um Fólkaheilsuráðið

Fólkaheilsuráðið er skipað sum eitt fakráð og ráðgevir landsstýrismanninum um heilsufremjandi, sjúku- og vanlukku fyribyrgjandi tiltøk.

Fólkaheilsuráðið hevur sum uppgávu

- at styrkja tiltøk fyri heilsufremjan, sjúku- og vanlukku fyribyrging
- at ráðgeva lands- og kommunalum myndugleikum í sambandi við heilsufremjandi og sjúku- og vanlukku fyribyrgjandi tiltøk
- at styrkja heilsufremjandi, sjúku- og vanlukku fyribyrgjandi tiltøk við ráðgeving og stuðli til royndar- og menningararbeiði kring landið
- at taka stig til kanningar og útgreiðingar, sum eiga at verða framdar sum liður í einum heildarfyrirbyrgingartiltaki, ella sum liður í eini meting av verandi heilsufremjandi og sjúku- og vanlukku fyribyrgjandi tiltøkum
- at stimbra gransking og royndum á fyrirbyrgingarøkinum
- at skipa fyri, at ítøkilig heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi tiltøk í fólkaheilsuætlan landsstýrisins verða sett í verk og framd

Í Fólkaheilsuráðnum sita 7 limir. Landsstýrismaðurin velur limirnar fyri 4 ár í senn. Ein limur umboðar undirvísingarverkið, ein limur umboðar almannaverkið, trýggir limir eru heilsustarvsfólk og ein limur umboðar lögregluna. Landsstýrismaðurin velur sjeýnda limin, sum eisini skal hava serligt innlit í almanna- og heilsuviðurskifti. Landsstýrismaðurin velur formann og næstformann millum limirnar í ráðnum. Ráðið hevur umleið 10 fundir árliga.

Fíggarviðurskifti

Í 2013 hevur Fólkaheilsuráðið eina játtan á fíggarlógini, sum er 1.552 tús. kr. Harumframt hevur ráðið 685 tús. kr. í eina játtan á fíggarlógini til serlig heilsuátøk. Samlaða játtanin í 2013 er 2.237 tús. kr.

Starvsfólkaviðurskifti

Ráðið hevur eitt skrivstovufólk í partíðarstarvi. Harumframt hevur Fólkaheilsuráðið sett ein magistrara í føroyskum og tónleiki í starv í 5 mánaðir. Hansara uppgáva er at evna til føroyskar tekstir til almenningin. Limirnir í ráðnum fáa fundarpengar.

Arbeiðsøkið

Arbeiðsøkið er m.a.

- at skipa fyri átøkum, sum hava til endamáls at betra heilsustøðuna í samfelagnum
- at taka stig til og fígga kanningar av fólkaheilsustøðuni í Føroyum
- at fylgja við í vísindaligu fólkaheilsuáttøkum og at gera serligar niðurstøður viðvíkjandi neyðugum fólkaheilsuáttøkum fyri føroyska samfelagið
- at svara spurningum frá aðalráðum og frá løgtingsnevndum bæði skrivliga og munnliga
- at svara almennum stovnum í fólkaheilsuspurningum
- at svara fjølmiðlunum, bæði skrivliga og munnliga

Samstarv

Meginsamstarvsstovnarnir eru Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu, Landslæknin, Heilsumálaráðið, Gigni, Skúlaverkið, Almannaverkið, Mentamálaráðið og SSP. Eisini hevur ráðið knýtt samstarvsbond við Ítróttasamband Føroya.

KT-skipanir

Fólkaheilsuráðið er við í Landsnet.

Framhaldandi virksemi

Rørsla

Ein av størstu vandatættunum fyri fólkaheilsuna er vantandi rørsla. Í rørsluárunum 2009 og 2010 skipaði Fólkaheilsuráðið fyri fleiri átøkum fyri at fáa fólk at røra seg meira. Átøkini venda sær til øll fólk, men eru serliga ætlað at røkka teimum, sum røra seg lítið ella onki. Tað er framhaldandi neyðugt at skipa fyri tiltøkum fyri at stuðla og eggja fólki at halda fram at røra seg, og at fleiri fólk koma í gongd. Fólkaheilsuráðið fer at hava ein virknan leiklut í sambandi við Fólkaheilsurenningina 2013, serliga við atliti til Fólkaheilsurenning kring landið og heilsukanningar.

Útívika

Hugskotið við Útívikuni er, at tað skal vera eitt hugtak, sum øll fólk eiga og brúka – at øll seta bilin og ganga (ella súkkla) hesa vikuna. Endamálið við Útívikuni er soleiðis at fáa fólk til at venja seg við at brúka beinini til flutning heldur enn bil. Fólkaheilsuráðið lýsir við Útívikuni í fjølmiðlum, men skipar ikki fyri nøkrum tiltøkum og skal soleiðis ikki “eiga” Útívikuna. Fólkaheilsuráðið skrivar til kommunur, stovnar og størri arbeiðspláss og heitir á tey um at skipa fyri tiltøkum í Útívikuni, sum er í somu viku sum fyrsti summardagur, 25. mai. Øll hesi hugskot verða so lögð á heimasíðuna hjá Fólkaheilsuráðnum sum íblástur fyri onnur. Fólkaheilsuráðið skipaði fyrstu ferð fyri Útívikuni í 2009, og varð henda endurtikin í 2010, 2011 og 2012. Fólkaheilsuráðið skipar fyri Útívikuni í 2013.

“Heystrøringur”

“Heystrøringur” er átak, sum Fólkaheilsuráðið og ÍSF skipa fyri í felag. Her verður heitt á ymisku ítróttafeløgini um landið at skipa fyri átøkum, sum geva fólki, og serliga ungdómi, ein móguleika at royna ymsar ítróttargreinir. Endamálið er, at fólk fáa áhuga fyri ítrótti og fara at íðka onkra ítróttagein.

Heilsukanningar

Í fleiri ár hefur Fólkaheilsuráðið skipað fyri heilsukanningum í sambandi við Fólkaheilsurenning. Samstarv er ment saman við Hjartafelagnum, Diabetesfelagnum, Heilafelagnum og Apoteksverkinum.

Alkohol og rúsevni

Í samstarvi við Gigni skipar Fólkaheilsuráðið fyri undirvísing í 8. flokkum um rúsevni.

Samstarv við SSP

Í hinum Norðurlondunum hefur í fleiri ár verið arbeitt við foreldranetverki við góðum úrsliti. Endamálið er, at foreldur, í t.d. einum skúlaflokki, skulu tosa saman um ymiskar avbjóðingar, sum t.d. happing, royking og rúsdrekka, og at tey seta felags mörk fyri børnini. Saman við SSP og Føroya Lærarafelag hefur Fólkaheilsuráðið givið út tilfarið “Samspæl”, sum er ætlað sum hjálp til foreldrini at taka ymisk viðkvom evni upp og tosa seg fram til loysnir og mörk. Fólkaheilsuráðið hefur saman við SSP gjørt faldaran “Foreldrafundur kunnu minka um drykkjuskap”. Hesin faldarin er ætlaður at brúka á foreldrafundum. Hetta samstarv heldur fram í 2013.

Tubbak

Sambært Fólkaheilsuætlanini verður miðað eftir, at talið av teimum, sum roykja, minskar, og skipa fer at verða fyri tiltøkum til tess at røkka hesum endamáli. Við tað, at umleið ein fjórðingur av teimum vaksnu og ein fimtingur av tannáringunum roykir dagliga, hefur Fólkaheilsuráðið gjørt av at brúka ein stóran part av fíggarligu orkuni til tubbaksátøk eisini í 2013. Roynt verður at ávirka tey ungu, soleiðis at tey ikki byrja at roykja, at fáa tey tilkomnu at gevast við at bjóða teimum roykisteðgskeið og at ávara fólk við nýggjum áskriftum á sigarettpakkarar.

Ítøkilig miðar Fólkaheilsuráðið ímóti at finna eitt lið av lærarum í fólkaskúlanum, sum skal hava serliga ábyrgd av at halda eyga við og geva íblástur til árgang 2000, at tey ikki fara at roykja. Hugsað verður um at býta landið upp í økir, har ein ávísur eignaður lærari átekur sær hesa uppgávuna fyri gjald. Hesir lærarar skulu síðani bjóðast skeiðvirksemi og fundarmøguleikar til tess at samskipa sítt virksemi.

Á Klaksvíkar sjúkrahúsi skal gerast eitt átak, har fólk verða boðin at máta lungnafunktiún og tosa um, hvussu teirra móguligu roykivanar hava ávirkað lungnafunktiúnina. Her verður hugsað um at seta eitt parttíðar heilsustarvsfólk á Klaksvíkar sjúkrahúsi til hesa uppgávu.

Frá 1. januar hefur Fólkaheilsuráðið tilboð til allar føroyingar um at melda seg til eina SMS skipan, sum javnan sendir teimum stimbrandi boð, ið ætla sær at leggja av at roykja.

Fólkaheilsuráðið luttekur í arbeiðinum hjá Heilsuáráðnum at orða broytingar í roykilógini.

Tilboð um roykiavvenjing til persónar í aldrinum 14 til 18 ár.

Teknikapping

Í samband við Altjóða Tubbaksfría Dagin hefur Fólkaheilsuráðið í nógv ár skipað fyri teknikapping fyri børnum. Endamálið er, at børnini gerast tilvitað um vandan við royking, og at tey kunnu taka støðu til ikki at byrja at roykja. Eisini hefur tað ávirkan á vaksin fólk at síggja, hvat býr í hugarum hjá børnum og teirra hugmyndir um royking.

Kostur

Í nøkur ár hava tvær økonomur undirvíst foreldrum og lærarum um heilsugóðar matpakkar. Tær hava gjørt faldarar, plakatir og mateskjur við myndum. Tær hava ferðast til ymsu skúlarnar. Hetta átak fer at halda fram í 2013, til allir skúlar eru vitjaðir.

Serlig innsatsøki í 2013

Tubbak

Í 2012 royktu uml. 25% av teimum vaksnu í Føroyum og 19% av teimum 15 ára gomlu. Hetta talið er hægri enn í grannalondunum. Sum kunnugt er royking sera skaðiligt fyri heilsuna og elvir til sjúku og deyða.

Meginátøkini verða:

1. Finna ábyrgdarlærarar at stimbra teimum, ið eru fødd ár 2000, ongantíð at byrja at roykja.
2. SMS átak til tey tilkomnu
3. Sjónleikur í 5. flokki
4. Lungnafuntiónskanningar til klaksvíkingar og harvið eitt høvi at tosa um royking.

Alkohol og rúsevni

Í august 2013 verður árliga norðurlenska ráðstevnan um rúsdrekkapolitikk. Fólkaheilsuráðið fer at luttaka í fyrireiking av hesi stevnu og eisini luttaka á stevnuni, sum verður í Nuuk.

Fólkaheilsuráðið luttekur í arbeiðinum hjá Heilsumálaráðnum at orða ein alkohol- og rúsevnapolitikk.

Solarium

Fólkaheilsuráðið luttekur í arbeiðinum hjá Heilsumálaráðnum at orða eina lóg um solariumsnytslu.

Nøgdsemi hjá føroyingum

Onnur lond kanna regluliga, nøgdsemi hjá landsins íbúgvum Ein persónur er settur í eitt hált ár til hesa uppgávu.

Talva 1: Virksemi í 2013.

Øki	Evni	Endamál	Tiltøk	Viðmerkingar
	Nøgdsemi	At kanna nøgdsemi	Gera nøgdsemiskanning eftir sama leisti sum onnur lond – til tess at vita hvar vit eru viðvíkjandi nøgdsemi. Skriva serligar tekstir har vit gera vart við okkara dygdir sum samfelag	
Heilsa	Rørsla	At fáa tey, sum røra seg lítið í gerandisdegnum at røra seg meira	Skipa fyri tiltøkum <ul style="list-style-type: none">• Útivika• Heystátakið “Heystrøringur” í samstarvi við ÍSF• Heilsukanningar í samband við Fólkaheilsurenning• Fólkaheilsurenning kring landið	

	Rúsdrekka og rúsevni	At upplýsa um vandan við rúsevnum	<ul style="list-style-type: none"> • Skipa fyri undirvísing í 8. flokkum við politisti og rúsevnisráðgeva • Samstarv við SSP um upplýsingartilfar til foreldur um rúsdrekka • Annað samstarv við SSP 	
	Tubbak	At halda børnum frá at byrja at roykja og fáa tey vaksnu at leggja av	<ul style="list-style-type: none"> • Sjónleikur um royking í 5. flokkum • Teknikapping fyri børnum í sambandi við Altjóða Tubbaksfría Dagin • Onnur átøk • Ábyrgdarlæraraskipan • SMS átak • Lungnafuntiónskanningar 	
	Kostur	At børn fáa heilsugóðar matpakkar	<ul style="list-style-type: none"> • Matpakkaáttak í skúlunum • Taka stig til at orðaður verður ein kost- og rørslupolitikkur fyri børn í dagansing og næmingar í skúlunum. 	
Samskipti	Heimasíða	Kunna um heilsu og fyribyrging	Nýggj heimasíða verður gjørd liðug í fyrsta ársfjórðingi Málfrøðingur settur at taka sær av heimasíðuni.	
	Samstarv	Fáa kunning um støðuna viðvíkjandi rúsevnum	Afturvendandi fundir við lögreglu, TAKS, Heilsumálaráðið, viðgerðarstovnar o.o. um rúsevnisstøðuna í landinum	
	Elektronisk journalskipan	Skal fáast at virka	Alt samskipti verður skrásett í skipanini	

Sáttmálaskeið

Hesin sáttmálin er galdandi fyri 2013.

Eftirmeting verður gjørd saman við aðalstjóranum í Heilsumálaráðnum á heysti 2013.

Tórshavn, tann 6. juni 2013

Heilsumálaráðið

Fólkaheilsuráðið

Turid Arge
aðalstjóri

Pál Weihe
formaður